OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Hallinto- ja ohjausosasto
Ohjausyksikkö
Suvi Sillanpää, taloushallinnon asiantuntija

Lausunto
10.9.2024

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

K 2/2024 vp - Kannanotto EK 22/2021

Oikeusministeriön lausunto eduskunnan kannanoton toteutumisesta sekä arvio taloushallinnon prosessien ja kontrollien toimivuudesta ministeriön hallinnonalalla

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Taloushallinnon ohjeet ja prosessit

Oikeusministeriössä ja sen hallinnonalalla taloussääntö ohjaa taloushallinnon, taloudenhoidon menettelyjen ja niihin liittyvän sisäisen valvonnan sääntelynmukaista järjestämistä. Oikeusministeriön kirjanpitoyksikössä ja hallinnonalan muissa kirjanpitoyksiköissä noudatetaan omia taloussääntöjään. Lisäksi on olemassa taloussääntöä tarkentavia ohjeita esimerkiksi edustusmenoihin liittyen. Myös valtiovarainministeriön ohjeet ja määräykset huomioidaan asianmukaisesti.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Virkamatkustamista ohjaavat valtion matkustussääntö, valtion matkustusstrategia, ministeriössä valtioneuvoston matkustusohje ja ministeriön alaisissa virastoissa ja viranomaisissa matkustusohje oikeusministeriön hallinnonalalle. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet tuottaa oikeusministeriön kirjanpitoyksikölle matka- ja kululaskujen tarkastuspalvelua.

Taloushallintoon kytkeytyviä sääntöjä ja ohjeita noudatetaan ministeriössä ja hallinnonalalla pääsääntöisesti hyvin. Taloussäännön ja muiden ohjeiden ajantasaisuutta seurataan aktiivisesti ja päivityksiä tehdään tarpeen mukaan vuosittain.

Menettelytavat väärinkäytöstilanteissa

Oikeusministeriö on valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 70 §:n mukaisesti järjestänyt sisäisen tarkastuksen, josta säädetään oikeusministeriön työjärjestyksen (595/2019) 14 §:ssä. Oikeusministeriön vahvistamassa sisäisen tarkastuksen ohjesäännössä määritellään sisäisen tarkastuksen tarkoitus, toimivalta, asema ja vastuut sekä keskeiset toimintaperiaatteet, toimiala ja tiedonsaantioikeus. Sisäinen tarkastus vastaa oikeusministeriöön ja sen kirjanpitoyksikköön kohdistuvista tarkastuksista. Kansliapäällikön ja ministeriön muun johdon valvontavastuiden tukemiseksi ministeriön sisäinen tarkastus voi kohdistua kaikkiin hallinnonalan toimintoihin ja toimintayksiköihin tai niiden vastattavana tai välitettävänä oleviin varoihin. Tämän lisäksi ministeriön sisäinen tarkastus huolehtii koko hallinnonalan sisäisen tarkastuksen yhteistyöstä ja tarkastustoiminnan kokonaishallintaan liittyvistä tehtävistä.

Oikeusministeriön kirjanpitoyksikön taloussäännössä (VN/19970/2023) ohjeistetaan menettelyistä virheitä tai väärinkäytöksiä havaittaessa. Taloussäännön mukaan ensisijainen vastuu kirjanpitoyksikön taloudenhoidon laillisesta ja tarkoituksenmukaisesta toiminnasta sekä virheiden, epätarkoituksenmukaisten menettelyjen ja väärinkäytösten ehkäisemisestä ja korjaamisesta on ministeriön ja viraston johdolla. Ministeriön tai viraston palveluksessa olevan henkilön, joka havaitsee talouden- tai varojen hoidossa

epäasianmukaisia tai riskialttiita menettelytapoja, laiminlyöntejä, väärinkäytöksiä tai rikoksia, tulee ilmoittaa viivytyksettä havainnoistaan esihenkilölleen, ministeriön hallinto- ja ohjausosaston osastopäällikölle tai tarkastusjohtajalle. Ministeriössä on ryhdyttävä viivytyksettä toimenpiteisiin havaintojen selvittämiseksi ja muiden tarpeellisten toimenpiteiden käynnistämiseksi. Ilmeisestä väärinkäytöksestä tulee ilmoittaa valtiontalouden tarkastusvirastolle ja rikosepäilystä poliisille.

Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annetun lain (1171/2022), ilmoittajansuojelulain, edellyttämät sisäiset ilmoituskanavat on otettu käyttöön oikeusministeriössä ja hallinnonalalla. Lyhyen voimassaoloaikansa vuoksi kanavien toimivuutta on toistaiseksi haastavaa arvioida.

Yksi yli yhden -periaatteen huomioiminen

Oikeusministeriön kirjanpitoyksikön taloussäännön mukaan viraston on seurattava edustusmenoja kirjanpidossa edustamisen toimintokoodilla yksi yli yhden -periaatteen mukaan, eli menojen hyväksyjän lisäksi seuranta tehdään myös toisen tahon toimesta. Käytännössä hyväksi kontrolliksi katsotaan ylemmälle taholle raportointi.

Ministeriössä edustusmenojen yksi yli yhden -periaatteen mukainen seurantaraportti viedään tiedoksi osastopäällikkökokoukselle puolivuosittain (ajalta 1.1.–30.6. ja 1.7.–31.12.) muun talouden tilannekuvan yhteydessä. Lisäksi edustusmenoja seurataan ministeriön toimintamenoja kuvaavan sisäisen Power BI -raportin kautta kuukausittain. Nämä menettelytavat on koettu sisäisen valvonnan kannalta asianmukaisiksi ja riittäviksi ja samalla hallinnollisesti tarpeeksi kevyiksi yksi yli yhden -periaatteen mukaiseen seurantaan.

Virastopäälliköiden matka- ja edustusmenojen seuranta ja valvonta

Oikeusministeriön hallinnonalan virastojen ja viranomaisten päälliköiden matka- ja edustusmenojen sisäistä valvontaa on kehitetty vuodesta 2019

lähtien viranomaisten toiminnan avoimuuden lisäämiseksi ja riskienhallinnan parantamiseksi. Valtiovarainministeriön ohjetta *Viraston päällikön virkamatkustamiseen liittyvä seuranta ja valvonta* (VN/2341/2022) noudatetaan oikeusministeriön hallinnonalalla keväällä 2022 tehdyn päätöksen mukaisesti: Oikeusministeriön hallinnonalan virastoissa ja viranomaisissa virastopäälliköiden virkamatkoista ja edustusmenoista laaditaan puolivuosittain yhteenveto, joka toimitetaan ministeriöön. Raportointiaikataulun mukaisesti helmikuun loppuun mennessä toimitetaan toteutuneet tapahtumat ajalta 1.7.–31.12. Toteutuneet tapahtumat ajalta 1.1.–30.6. toimitetaan muun puolivuotisraportoinnin aikataulun mukaan. Lisäksi molempien raportointikierrosten yhteydessä toimitetaan virastopäällikön ennakollinen matkasuunnitelma seuraavan puolen vuoden osalta.

Ministeriön taloushallinto käsittelee virastopäälliköiden virkamatkojen ja edustusmenojen yhteenvedot kaksi kertaa vuodessa. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota esimerkiksi matkamääräysten asianmukaisuuteen, mahdollisiin matkustuksen erityistilanteisiin perusteluineen, muun kuin julkisen liikenteen käyttöön, edustusmenoihin ja oikeusministeriön kirjanpitoyksikön osalta myös oikeisiin tiliöinteihin. Tarvittaessa ministeriö pyytää virastolta täydennyksiä toimitettuihin tietoihin.

Yhteenvetojen tarkastelusta syntyneistä johtopäätöksistä keskustellaan ministeriössä sisäisesti tarkastusjohtajan ja kyseessä olevan viraston tulosohjaajan kanssa. Jos tarkastelussa havaitaan jotakin korjattavaa tai toimenpiteitä vaativaa, ministeriö on yhteydessä virastoon tai viranomaiseen. Käsittely- ja keskustelukierroksen jälkeen asia viedään tiedoksi osastopäällikkökokoukseen. Keväisin hallinnonalan virastoille ja viranomaisille lähetetään kirje, jossa kiinnitetään huomiota tarkasteluissa esille tulleisiin asioihin.

Päälliköiden virkamatkat ja edustusmenot ovat prosessissa tehtyjen havaintojen perusteella oikeusministeriön hallinnonalalla pääsääntöisesti asianmukaisia eikä varsinaisia väärinkäytöksiä ole ilmennyt. Tarkasteluprosessin vakiintuessa matka- ja edustusmenojen asianmukaisuus on parantunut ja korjausta vaativat havainnot ovat vähentyneet.